

AJER
AKADEMIC JOURNAL OF
EDUCATIONAL RESEARCH

ISSUE 2

**AKADEMIC JOURNAL
OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL**

MARCH 2024

WWW.AJERUZ.COM

МАКТАБЛАРДА КЛАСТЕР АСОСИДА “ИҚТИСОДИЙ БИЛИМ
АСОСЛАРИ” ФАНИНИ ЎҚИТИШНИНГ АҲАМИЯТИ ВА УНИНГ ЎРНИ

Расулов Акбаржон Номозович

Чирчик давлат педагогика университети
“Мактаб менежменти” кафедраси мудири p.f.f.d. (PhD)

Аннотация: Мақолада мактабларда кластер асосида “Иқтисодий билим асослари” фанини ўқитишнинг аҳамияти ва унинг ўрни юзасидан методик тавсиялар ҳақида ёритилган.

Калит сўзлар: Иқтисодиёт, кластер, рақобат, ижтимоий-иқтисодий, глобаллашув, интерфаол таълим технологиялар, рақобат, таълим-тарбия, самарадорлик, инновация, интеграциялашув, методика, индивидуал, ресурслар.

Аннотация: В статье раскрыта важность преподавания «Основ экономических знаний» в школах на кластерной основе и даны методические рекомендации относительно его роли.

Ключевые слова: Экономика, кластер, конкуренция, социально-экономическая, глобализация, интерактивные образовательные технологии, конкуренция, образование, эффективность, инновации, интеграция, методология, личность, ресурсы.

Abstract: The article describes the importance of teaching "Basics of Economic Knowledge" in schools on a cluster basis and methodical recommendations regarding its role.

Key words: Economy, cluster, competition, socio-economic, globalization, interactive educational technologies, competition, education, efficiency, innovation, integration, methodology, individual, resources.

Бугунги кунда жамиятнинг барқарор ривожланишида таълимнинг юқори ижтимоий аҳамиятидан келиб чиққан ҳолда, замонавий талаблар, тизимдаги мавжуд муаммолар ва уларни ҳал қилишда таълим, фан ва ишлаб чиқариш тармоқлари ўртасидаги тарқоқлик узлуксиз педагогик таълимни кластер ривожланиш моделига ўтказиш заруриятини тақазо этмоқда.

Фан-техника тараққиёти ҳамда ижтимоий-иқтисодий янгилиниш узлуксиз таълим тизимини хусусан, умумтаълим муассасаларидаги ўқув жараёнини илғор хорижий тажрибалар асосида ташкил этиш, ўрганиш, таълимдаги инновацион ёндашувлар ва ахборот коммуникация технологияларидан фойдаланган ҳолда такомиллаштиришни талаб этади.

Кластер ёндашуви алоҳида соҳа бўлиб, рақобатбардош, самарадорликка эришишдан ҳар томонлама манфаатдор бўлган соҳалар бирлашишининг ташкилий шакллари кучайтириш механизми бўлиб, ихтиёрий компонентлар қаторида

ўзининг тўлиқ функционал ишчанлик қобилиятини сақлайдиган бир нечта тенг ҳуқуқли бўлақлардан иборат бўлган тузилма сифатида қаралади.

Илмий манбаларда “кластер” тушунчаси борасида билдирилган фикрларни умумлаштирган ҳолда, “педагогик таълим кластери” тушунчасига қуйидагича таъриф беришни мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз. “Педагогик таълим кластери” – маълум бир географик ҳудуднинг рақобатбардош педагог кадрларга бўлган эҳтиёжларини қондириш мақсадида бир-бири билан узвий алоқадаги, тенг ҳуқуқли алоҳида субъектларнинг, технология ҳамда инсон ресурсларининг интеграциялашувини кучайтирувчи механизмидир.

Мамлакатимизда таълим кластерининг субъектлари сифатида таълим муассасаларининг таълимий, илмий, услубий фаолиятининг сифатини оширишга хизмат қиладиган барча давлат ва нодавлат ташкилотларини педагогик таълим кластерининг компонентлари деб тушуниш мумкин.

Кластер модели ҳар бири алоҳида фаолият олиб бораётган субъектларни умумий мақсад атрофида бирлаштиради ҳамда айни пайтда, ҳар бир субъект умумий мақсадидан келиб чиққан ҳолда, хусусий манфаатдорликда иш юритади. Унинг субъектлари бир-бирини қўллаб-қувватлайди ва назорат қилади, ҳар бири алоҳида кластернинг маънавий ва интеллектуал майдонини ҳосил қилади, ўзаро ижтимоий таъсири ҳамда аҳамиятини етарли даражада кенгайтиради. Шунингдек, педагогик таълим кластери субъектлари қуйидаги стратегияларга асосланади:

ҳудуд нуқтаи-назаридан жойлашган географик стратегияга;

таълим ва тарбия технологияларидаги яқинлик нуқтаи-назаридан технологик стратегияга;

умумий мақсад атрофида бирлашиш нуқтаи назаридан фокусли стратегияга;

ишлаб чиқариш ва илм-фан билан муносабатига кўра лотераль стратегияга;

ҳамкорликни қандай ташкил қилиш ва ривожлантириш нуқтаи назаридан сифат стратегияларга асосланади.

Субъектларни бир вақтнинг ўзида бир нечта стратегик фаолият олиб бориши ва унинг фокусини кластернинг умумий ҳамда хусусий мақсадларига тўғрилаш мураккаб жараён ҳисобланади. Аммо бу мураккабликни илмий ва амалий нуқтаи-назардан ҳал қилиш кластерлаштириш жараёнининг асосий ташкилий шарти ҳисобланади. Бир нечта субъектларни кластер доирасида ўзаро интеграциялаш мураккаб, кўп тармоқли илмий-амалий жараён бўлиб, ўзаро боғлиқ бир нечта фаолият турларини умумий мақсад атрофида бирлаштириш аниқ ҳисоб-китобларни ва илмий ечимларни, натижаси кафолатланган лойиҳаларни талаб қилади. Шундагина кластер субъектларининг ишончини қозонади. Кластерни маъмурий ва бюрократик йўллар билан амалга ошириб бўлмайди. У субъектларнинг ихтиёрий хайрихоҳлиги асосида ташкиллаштирилиши ҳамда самарали фаолият олиб бориши мумкин. Шу нуқтаи-назардан олиб қаралганда, ўзбек педагогикасида таълим кластери инновация бўлиб, ўзида нафақат таълим турлари ўртасидаги, балки фан, таълим ва ишлаб чиқариш ўртасидаги интеграциялашув жараёнларини, шунингдек, таълимни бошқариш, таълим воситалари ва шакллари билан боғлиқ соҳаларни ҳам қамраб олади.

Мамлакатимизда педагогик таълим кластери тамойилларини мавжуд шарт-шароитлар ва таълим сиёсати тамойилларидан келиб чиққан ҳолда, қуйидагича таклиф қилиш мақсадга мувофиқ бўлади.

- узвийлик ва узлуксизлик, кластер субъектларининг ўзаро боғлиқликда занжир ҳосил қилиши, занжирни ҳосил қилувчи ҳар бир бўғин ўзининг аниқ вазифаларига эга эканлиги, узлуксизлик занжирида бўшлиқларга йўл қўйилмаслигидир.

- табиий алоқадорлик: кластер субъектлари ўртасидаги ҳамкорлик, алоқадорлик масаласининг табиийлиги, яъни боғлиқлик масаласининг соҳа, вазифа ёки ҳудудий жиҳатдан объективлиги.

- замонавийлик: соҳага оид замонавий илм-фан ютуқларини тизимга жорий қилиш, илғор хорижий тажрибаларни ўзлаштириш, ахборот-коммуникация технологияларидан оқилона фойдаланишдир.

- изчиллик: кластер субъектларининг вертикал ягона чизиқда жойлашуви, бунда оддийдан мураккабга, қуйидан юқорига қараб босқичма-босқич ҳаракатланиш тенденциясига амал қилинишидир.

- ворисийлик: кластернинг авлодлар алмашинувидаги роли, тьюторлик фаолияти, педагогик таълимни кластерлаштириш натижасида субъектларнинг малакали педагог ходимларга бўлган эҳтиёжининг мунтазам қондирилишига эришишдир.

- манфаатларнинг хусусийлиги: педагогик таълим кластери моделида унинг ҳар бир субъектининг ижтимоий, иқтисодий ҳамда ҳуқуқий жиҳатдан манфаатдор бўлишидир.

- йўналтирилганлик: кластер доирасида амалга оширилаётган ҳар бир фаолият турининг аниқ мақсадга йўналтирилганлиги, кутилаётган натижаларни олдиндан чамалаш ва баҳолаш имкониятининг мавжудлигидир.

- ўзаро назорат: кластер модели доирасида бирлашган таълим субъектларининг ўзаро ягона тизимни ҳосил қилиши ҳамда бу тизимнинг беҳато ишлашидан ҳар бир субъектнинг манфаатдор эканлиги, маълум субъектда йўл қўйилган хато ёки камчилик бошқа субъектларнинг фаолият самарадорлигига салбий ёки ижобий таъсир кўрсатиши, субъектлар фаолиятини ўзаро баҳолаш тизимининг йўлга қўйилишидир.

- мақсаднинг умумийлиги: кластер субъектларининг хусусий мақсадларидан ташқари глобал аспектдаги ягона мақсад атрофида бирлашувидир.

Умумий ўрта таълим мактабларида “Иқтисодий билим асослари” фанини ўқитишда ахборот коммуникация ва илғор педагогик технологияларни татбиқ этган ҳолда билим бериш, дарснинг жонли тарзда, қизиқарли бўлиши, ўқувчиларнинг билимини оширишда асосий омиллардан бири бўлиб ҳисобланади.

“Иқтисодий билим асослари” фанининг ўзига хос хусусиятларидан бири шуки, у ўқувчиларни мустақил ҳаётга тайёрлайди, иқтисодий саводхониликларини юксалтириб, солиқларни ва бошқа мажбурий тўловларни ўз вақтида тўлаш кўникма ва малакаларини шакллантиради. Шунинг учун ҳам бугунги кунда иқтисодий таълимни амалга оширилишида таълим-тарбиянинг узвий ва узлуксизлиги катта аҳамият касб этади.

Иқтисодий таълимнинг асосий мақсади-ўқувчининг иқтисодий фаолият субъекти сифатида қаралган ҳолда ўқувчиларнинг келажакдаги ҳаёт қобилиятларини ошириш ва бунинг учун иқтисодий фаолият тузилишини органиш, ундаги ўзининг ўрнини ҳис этиш, замонавий иқтисодий ҳулқ-атвор нормаларини, иқтисодий маданиятни эгаллаш, замонавий иқтисодий фикрлашни шакллантириш, меҳнат воситаларига ва натижаларига тежамкорлик муносабатини тарбиялашдаш иборатдир.

Содир бўлаётган инновацион жараёнларда таълим тизими олдидаги муаммоларни ҳал этиш учун янги иқтисодий ахборотларни ўзлаштирган, бу ахборотларни ўзлари томонидан баҳолашга қодир, зарур қарорлар қабул қилувчи, мустақил ва эркин фикрлайдиган ёшларга эҳтиёж мавжуд.

Ҳулоса қилиб айтадиган бўлсак, иқтисодий билимларни тшакллантиришда умумий ўрта таълим мактабларда кластер асосида “Иқтисодий билим асослари” фанини ўқитишнинг аҳамияти ва унинг ўрни мақсадларга эришиш имкониятини яратади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 6 ноябрдаги “Ўзбекистоннинг Янги тараккиёт даврида таълим - тарбия ва илм - фан соҳаларини ривожлантириш чора - тадбирлари туғрисида”ги ПФ-6108 - сонли Фармони.

2. Муҳамедов Ғ.И. Педагогик таълим инновацион кластери: эҳтиёж, зарурат, натижа // “Халқ сўзи” 15 февраль 2019 йил. <http://xs.uz/uzkr/post>.

3. Usarov J. Using Teaching Methods for Development Student Competencies //International Journal of Progressive Sciences and Technologies. – 2019. – Т. 15. – №. 1. – С. 270-272.

4. Набиев Ғ.А. Умумий ўрта таълим мактаблари ўқувчиларининг иқтисодий муносабатларга киришиш кўникмаларини ривожлантириш технологиялари (“Иқтисодий билим асослари” фани мисолида) // п.ф.ф.д. (PhD) дис. авто. – Наманган. -2021.-51 б.

AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
international scientific journal
2-son

Nashr qilingan sana: 25.03.2024.
Shrift: "Times New Roman".

“ACADEMIC JOURNAL” MCHJ

Manzil: 700096, Toshkent shahri, Chilozor tumani, Bog‘iston ko‘chasi, 116/6.
www.ajeruz.com, info@ajeruz.com, +998950457172